

здоров'я, а також надання доступу до спортивного майданчика університету та ін. В умовах дистанційного навчання відтворити всю можливу систему заходів складно, однак деякі з названих пунктів можуть бути використані в онлайн-режимі.

Отже, як в минулому, так і на сьогодні тема здоров'я молодого покоління залишається актуальною. Студентська молодь є потенціалом розвитку держави, тому формування відповідального ставлення до власного здоров'я має стати одним із ключових завдань кожного закладу вищої освіти. Для досягнення даної мети існує низка варіантів заходів, що можуть сприяти розвитку відчуття відповідальності за власне здоров'я та життя загалом.

Подальші наукові пошуки вбачаємо у дослідженні психологічних механізмів впливу Я-концепції на ставлення особистості до здоров'я.

Література

1. Гресько І. М. Формування відповідального ставлення до здоров'я як актуальна проблема сьогодення. *Науковий журнал з соціології та психології «Габітус»*. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Видавничий дім «Гельветика». Вип. 17, 2020. С. 62–68.
2. Гусак П. М., Зимівець Н. В., Петрович В. С. Відповідальне ставлення до здоров'я: теорія та технології: Монографія. Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. 219 с.
3. Крупник З. І. Формування відповідального ставлення до здоров'я у вихованців центрів соціально-психологічної реабілітації: дис. канд. пед. ...: 13.00.05 Умань, 2016. 306 с.
4. Орєєва С. В., Хачатрян В. В., Лозенко Н. М. Відповідальність за власне здоров'я як домінуючий аспект здоров'язбереження студентів. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. К. : Національний авіаційний університет, 2017. Вип. 1(10). С. 102–107.
5. Супрун Д. М. Когнітивна, емоційна та поведінкова складова у детермінації поняття «ставлення до здоров'я». *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2010. Вип. 16. С. 315–318.
6. Ушакова Т. Ю. Структурні компоненти відповідальності: теоретико-методологічний аналіз. *Наука і освіта*. 2015. № 3. С. 106–112.

УДК 316.663.23

РОЛЬ БАТЬКІВ У ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ: ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ

А. А. Дударенко, І. В. Пузь

В ході філогенезу феномен сім'ї набув статусу фундаментального соціального інституту, що слугує підґрунтям для функціонування усталених суспільних режимів, зберігаючи та поширюючи специфічні традиції, звичаї та норми. Проте існують підстави стверджувати, що першочергова роль родини передбачає не підтримку нормального перебігу процесів у макросередовищі, а спрямована на забезпечення потомства необхідними ресурсами для всебічного конструктивного розвитку. Отже, виховну функцію можна ідентифікувати як невід'ємний сімейний атрибут, який вимагає від батьків максимальної мобілізації внутрішнього потенціалу батьків задля надання дитині достатнього рівня турботи, що в подальшому дасть їй змогу самоактуалізуватися на здоровій фізичній та духовній основі. Загальновідомо, що між представниками чоловічої та жіночої статей існують базові відмінності, які обумовлюють низку розбіжних тенденцій у пізнанні та перетворенні навколишньої дійсності. Саме тому проблема впливу батька та матері на процес виховання дітей характеризується як теоретичною, так і практичною значущістю, адже удосконалення дитячо-батьківських взаємостосунків може викликати поліпшення становища інституту сім'ї в умовах сучасного суспільства.

Метою даної роботи є висвітлення ролі батьків у процесі виховання дитини, зокрема розкриття гендерних аспектів.

Сім'я являє собою специфічний морально-психологічний простір, в межах якого дитина має можливість пізнати елементарні закономірності існування оточуючого світу, а

якщо батьки володіють високим виховним потенціалом, то дитина засвоює не лише базові знання, а й культуру життя в цілому. Родину можна ідентифікувати як унікальне явище, котре сприяє не тільки вдалій кооперації людських спроможностей, а й утворює необхідне для зростання молодих поколінь підґрунтя. Загальновідомо, що саме родина забезпечує виникнення у дитини базового почуття безпеки; батьки відіграють роль вкрай важливого для дитини джерела життєвого досвіду, при чому діти навчаються у них певним способам поведінки не тільки засвоюючи безпосередньо повідомлені правила, а й спостерігаючи за наявними у батьків моделями; спілкування в родині дає змогу дитині по мірі дорослішання формувати особисті погляди, норми, установки та ідеї [3].

Аналізуючи складну систему дитячо-батьківських стосунків, насамперед варто сконцентрувати увагу на психічних репрезентаціях, що відображають сутність дітей в межах батьківської свідомості. Дослідник Ситніков В. Л. виявив розбіжності у формуванні даних образів у батьків та матерів. Результати здійсненого ним емпіричного дослідження свідчать про те, що уявлення чоловіків про своїх дітей релевантні уявленням відповідних дітей про самих себе; інакше кажучи, чоловіки меншою мірою, аніж жінки, схильні до стереотипізації дитячих образів. Слід зазначити, що чоловікам також притаманний вищий рівень гендерної вибіркості: на відміну від жінок, чоловіки, як правило, чітко диференціюють образи сина та доньки [1].

Деякі вчені вважають, що серед більшості жінок спостерігається закономірність, сутність якої полягає в стабільному зростанні рівня позитивного сприйняття своїх дітей; чоловіки ж демонструють протилежну тенденцію: чим старшими стають їхні діти, тим менше позитивних оцінок вони викликають у чоловіків. До того ж чоловіки інколи схильні недооцінювати досягнення власних дітей незалежно від статі, зосередившись виключно на здобутках в межах соціальної сфери [1].

Існує думка, згідно з якою емоційна близькість між чоловіками та їхніми дітьми характеризується доволі невисокими показниками, що може бути наслідком низької частоти контактів з дитиною протягом першого року його життя і надалі виражається у формі своєрідного соціального дистанціювання. Проте, в реаліях сьогодення не можна не відзначити суттєву трансформацію вищезазначеної закономірності, оскільки все більше чоловіків залучаються до активної взаємодії із власною дитиною, починаючи ще з пренатального періоду її розвитку, що безумовно має позитивне значення для формування подальших стосунків у системі «батько-дитина» [1].

Варто зауважити, що притаманний чоловікам стиль взаємодії зі своїми дітьми відрізняється від стилю, яким зазвичай керуються жінки [2]. Контакткування матерів з власними дітьми, як правило, пов'язане із піклуванням про актуальний стан благополуччя дитини; чоловіки ж переважною мірою спілкуються з малечею за допомогою гри, супроводжуючи відповідний процес проявами фізичної сили, активності та стихійності. Гра батька з дитиною зазвичай передбачає циклічний характер, сутність якого полягає в чергуванні періодів збудження з періодами мінімальних енергетичних витрат. Матері схильні залучати дітей до більш ніжних, спокійних та передбачуваних видів гри [1].

Результати низки досліджень свідчать про те, що чоловіки меншою мірою, аніж жінки, пристосовують свої комунікативні повідомлення під когнітивні спроможності дитини, продукуючи доволі специфічну лексику та використовуючи складні граматичні структури. Однак, незважаючи на те, що процес розуміння таких повідомлень викликає труднощі у малечі, дане явище сприяє поступовому збагаченню дитини новими знаннями про оточуюче середовище [1].

Емпіричні дані, отримані Гурко Т. А., констатують, що здебільшого матері здійснюють більший виховний вплив на дітей на ранніх етапах онтогенезу, ніж батьки. Разом з цим діти болісно переживають дефіцит взаємодії з батьком, що в майбутньому може зумовлювати формування деструктивного характеру взаємостосунків між ними. Якщо ж батько забезпечує дитину достатнім рівнем турботи, то впродовж її дорослішання він матиме змогу зберегти образ важливої рольової моделі [1].

Низка науковців стверджують, що у хлопців, котрі зростають в сім'ї без батька, як правило, спостерігається сповільнене становлення чоловічих якостей: їм притаманний низький рівень агресивності та схильність до залежності від оточуючих. Особливої уваги в межах зазначеної тематики заслуговує думка Ф. Парсонса, згідно з якою батько допомагає сину подолати залежність від матері, яка виникає в ранньому дитинстві [1]. Дослідниця К. Кларк-Стюарт виявила, що вплив матері на дитину переважно реалізується безпосередньо; батько ж часто впливає опосередковано через матір. Чоловіки зазвичай більшою мірою контролюють синів, а жінки – доньок [1].

Отже, узагальнюючі вищевикладене, можна зробити висновок, що процес виховання дитини має певну зумовленість гендерними особливостями батьків. Важливим для гармонійного розвитку дитини виступає можливість взаємодії як з батьком, так і з матір'ю, починаючи з моменту народження. Оскільки виховання дитини є достатньо складним процесом, який потребує чимало зусиль, як з боку матері, так і з боку батька, важливою умовою виступає дотримання батьками єдиних принципів та поглядів стосовно дитячо-батьківських стосунків та стилю батьківського виховання, враховуючи вікові та індивідуально-психологічні особливості власної дитини.

Література

1. Ильин Е. П. Дифференциальная психология мужчины и женщины. СПб.: Питер, 2003. 544 с.: ил. (Серия «Мастера психологии»).
2. Ильин Е. П. Психология общения и межличностных отношений. СПб.: Питер, 2009. 576 с.: ил. (Серия «Мастера психологии»).
3. Шнейдер Л. Б. Семья: оглядываясь вперёд. СПб.: Питер, 2013. 368 с.: ил. (Серия «Мастера психологии»).

УДК 316.624-055.2(043.2)

ЖІНОЧІ ДЕВІАЦІЇ: ВАРІАНТИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

А. І. Коломісць, В. А. Оверчук

У полі наукових дискусій щодо девіантної поведінки, особливе місце займають дослідження проявів соціальної поведінки. Постійні суспільні зміни примушують людей відшукувати різні шляхи та способи адаптації до них. За умов неможливості реалізувати свої потреби чи інтереси у нормативний спосіб, значна частина людей вдається до конструювання хитрих і гнучких технологій досягнення своїх цілей та прагнень.

Безпосередньо девіантна поведінка досліджується в багатьох теоріях. Когорта відомих вітчизняних соціологів, зокрема Є. Змановська, Н. Комарова, І. Пеша відзначають необхідність проведення системних і спеціальних заходів на різних рівнях суспільної організації: загальнодержавному, правовому, громадському, економічному, медико-санітарному, педагогічному, соціально-психологічному. При розгляді девіантної поведінки треба звернути увагу на роботи Ч. Бернарда, М. Бламберга, М. Вебера, Р. Лайкерта, А. Маслоу, Н. Дж. Смелзера, Х. Хекхаузена, у яких аналізується поведінка людей у різних сферах життєдіяльності.

Проблема девіантної поведінки завжди привертала увагу вчених. Різні види відхиленої поведінки розглядали й оцінювали біологи, медики, психологи, соціологи, юристи, філософи. Девіантна поведінка (від англ. Deviation – відхилення) – здійснення вчинків, які суперечать нормам соціальної поведінки в тому чи іншому співтоваристві. Наприклад, злочинність, пияцтво і наркотизм, а також самогубства, проституція. Призводить до ізоляції, лікування, виправлення чи покарання порушника.